

La veu del peó de la torre negra

Andreu Sotorra

Ricard Ruiz Garzón. «La Immortal». Traducció de l'espanyol de Maria Llopis. Il·lustracions de Maite Gurrutxaga. Pàgs. 196. Col·lecció Tucà. Editorial Edebé. Barcelona, 2017. A partir de 12 anys.

La immortal és una partida d'escacs batejada amb aquest nom per l'austríac Ernst Falkbeer, després que la juguessin el 1851 a Londres, Adolf Anderssen, a les blanques, i Lionel Kieseritzky, a les negres. Va guanyar Kieseritzky i l'estratègia que va aplicar es va fer tan popular que molts guionistes l'han fet aparèixer en nombroses pel·lícules, la més coneguda, «Blade Runner» (Ridley Scott, 1982).

També les sèries televisives l'han adoptada, com l'espanyola «El secreto del Puente Viejo» (Antena 3, 2011), i aquesta segona temporada de la catalana «Nit i dia», el llibreter de vell i assassí a sou, Benet Muntada (l'actor Josep Maria Pou) la introdueix en una de les jugades amb l'alumna escaquista Lia Solís (la joveníssima actriu Diana Ollé).

Només faltava, doncs, que el nom de la jugada es convertís en el títol d'una novel·la, i això és el que ha fet l'autor Ricard Ruiz Garzón (Barcelona, 1973) que va obtenir amb aquesta novel·la el Premi Edebé en la modalitat infantil, tot i que la complexitat de la trama la fa més aviat recomanable per a lectors preadolescents, de dotze o fins i tot catorze anys en amunt.

Ja se sap que la lectura no té fronteres d'edat, però em fa l'efecte que la recomanació editorial que es fa clarament incloent-la en una col·lecció a partir de només 10 anys no trobarà en aquesta franja la majoria de lectors, si tenim en compte el nivell mitjà de lectura actual d'aquesta edat.

La primera incògnita que es manté durant tot el relat és qui fa de narrador. ¿L'autor...? ¿Un dels personatges de la trama que no s'identifica...? ¿Un reporter...? La incògnita es desvela cap al final (pàg. 187) i, com que gairebé tot passa en un parc suís de Ginebra (el Parc des Bastions), d'aquells que tenen escaquers amb peces gegants, l'autor hi aporta un element literari de gènere fantàstic que contrasta amb el realisme de tota la història. Però quan el desvela, el lector ja ha entrat tant en la història que no li fa res que qui li parli sigui un... peó!

La jove protagonista de «La Immortal», amb bona mà pel dibuix i pendent de participar en un certamen de pintura amb opcions de guanyar —dibuixar els escacs o jugar als escacs, aquesta és la qüestió!—, se sent atreta pel tauler dels quadrats blancs i negres i, des dels escacs, es llança a organitzar una acció activista a favor d'un venerable iranià immigrant a Suïssa sense papers que té el do de guanyar totes les jugades mestres dels escacs amb els seus contrincants del parc.

L'autor Ricard Ruiz Garzón fa que el lector segueixi la trama a la vegada que, com ell, té l'opció de repicar a la Viquipèdia moltes de les rigoroses informacions, personatges, efemèrides i divulgació

escaquista que s'hi introdueix. Fa la impressió que, paral·lelament a la trama literària, l'autor ha volgut difondre el cuquet dels escacs entre els seus lectors, sense arribar a caure en el registre de manual sinó més aviat en l'històric i utilitzant la simbologia de segons quines jugades amb l'acció i la psicologia dels personatges.

En tot cas, el relligat que fa d'aquesta informació divulgativa amb la trama és l'encert i el bon suc de la novel·la perquè, fins ara, els escacs eren un clàssic recurrent del gènere negre o policíac i, en aquest cas, fan de detonant d'una situació dramàtica actual com la de la immigració sense papers o els refugiats.

Crec que el legítim idealisme traspasat a la literatura de l'autor, que reflecteix en l'actitud de la seva jove protagonista, s'excedeix en un moment determinat quan la policia suïssa deté l'iranià, Mr Aliyat, amb una intervenció de violència més pròpia d'un país antidemocràtic que no pas un país històricament neutral com Suïssa on els conflictes es resolen aparentment d'una altra manera i on es fa un referèndum cada setmana ni que sigui només per decidir si es vol tirar més sal a la sopa o menys.

Hi ha també un excés de confiança de l'autor en la presumpta resposta de països com França, Espanya o Itàlia en relació als refugiats, presentats en la novel·la com a països amb els braços oberts a rebre immigrants sense papers, més que no pas Suïssa, quan la realitat ha demostrat fins ara que la majoria de països de la feble i relliscosa Unió Europea, aquests i altres, estan practicant deportacions diàriament —recordem només el cas de l'avió del Prat d'aquest estiu amb un senegalès— i no han complert amb el compromís d'acollida pactat pel que fa al nombre de refugiats.

S'entén que la literatura s'ha inventat per crear mons de ficció, però quan es toquen qüestions realistes i, sobretot, tan puntuals, segons quines apostes literàries corren el perill de veure's lamentablement qüestionades per la realitat. Tot això, esclar, al marge de la història literària de fons de la novel·la «La Immortal» que fa créixer i madurar la seva heroïna —a punt de fer dotze anys—, n'explica la frustració de no conèixer el pare —un prestigiós dibuixant emigrat a Hongria amb una parella més jove— i retrata molt bé la relació que manté amb la mare i l'avi, a més de la tenacitat de la noia per decidir el que vol fer i, al damunt, aconseguir-ho. Escac i mat.

Enllaços d'interès

(per visionar-lo, cal descarregar abans el PDF de la crítica):

En aquest vídeo es pot veure un dels taulers d'escacs amb peces gegants del Parc des Bastions de Ginebra (Suïssa):

<https://youtu.be/GbVV-9HS-HA>

En aquest vídeo s'expliquen els passos essencials de la popular jugada d'escacs coneguda amb el nom de «La immortal»:

<https://youtu.be/-G0hSJTRBv4>
